

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА**

КУЛЬЧИЦЬКА Надія Євстахівна

УДК 336.14

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Тернопіль – 2004

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі податків і фіскальної політики Тернопільської академії народного господарства Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Крисоватий Андрій Ігорович,
Тернопільська академія народного господарства, завідувач кафедри податків і фіскальної політики

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ткачук Ірина Григорівна,
Прикарпатський університет ім. В. Стефаника, завідувач кафедри фінансів;
кандидат економічних наук, професор

Данілов Олександр Дмитрович,

Національна академія Державної податкової служби України, завідувач кафедри державних фінансів

Провідна установа: Київський національний економічний університет, кафедра фінансів, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Захист відбудеться “23” квітня 2004 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.082.03 Тернопільської академії народного господарства за адресою: 46000, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, ауд. 1219.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільської академії народного господарства за адресою: 46000, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11.

Автореферат розісланий “19” березня 2004 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

М. П. Шаварина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Процес трансформації економіки в Україні докорінно змінює вектори та інструменти проведення фінансово-економічної політики як на мікро-, так і на макрорівні. Фіскальна політика, як складова фінансово-економічної політики, відіграє визначальну роль в інституційних змінах економіки. Реальне усвідомлення фіскальної політики на регіональному рівні дає змогу оцінити ряд факторів соціально-економічного розвитку регіонів країни, який буде збалансованим та ефективним лише за територіально-диференційованих механізмів реалізації загальнодержавних цілей з орієнтацією на суспільно-муніципальні властивості регіонів.

В Україні фіскальна політика як засіб державного регулювання соціально-економічних процесів на рівні регіонів, що властивий економіці ринкового типу, лише починає формуватися. Специфічність розбудови фіскальної політики в Україні полягає в тому, що вона проводиться не еволюційним шляхом, як у більшості країн із традиційною ринковою економікою, а в процесі хаотичного прискорення зростання централізованої системи перерозподілу валового внутрішнього продукту. Цей процес ускладнюється відсутністю виваженої цілісної, реалістичної концепції виходу України з економічної кризи, розробленої на основі певної наукової фінансово-економічної доктрини держави.

У вітчизняній економічній науці проблема фіскального регулювання соціально-економічного розвитку регіонів майже не досліджена. Недостатня теоретична база для проведення дієвої фіскальної політики щодо регіонального сектору призводить до помилок та значних упущень у національному макроекономічному регулюванні, а це в свою чергу гальмує розбудову механізму використання регіональних бюджетно-податкових інструментів.

Зазначимо, що вже зроблено певні кроки у напрямку вивчення цієї проблеми. Об'єктом економічного дослідження дедалі частіше виступають інструменти фіскальної політики та їхній вплив на основні макроекономічні показники та сектори національної економіки. Вони проаналізовані у працях вітчизняних економістів: О.Д.Василика, В.П.Вишневецького, Б.М.Данилишина, А.І.Даниленка, С.Д.Дзюбика, М.І.Долішнього, А.О.Єпіфанова, О.П.Кириленко, В.І.Кравченка, А.І.Крисоватого, І.М.Кучерявенка, В.І.Павлова, В.К.Симоненка, О.В.Соскіна, В.М.Суторміної, Л.Л.Тарангул, М.І.Туган-Барановського, В.М.Федосова, І.Я.Чугунова, О.І.Шаблія, С.І.Юрія та зарубіжних А.В.Бризгаліна, П.Гейне, Д.Джангірова, М.Домбровські, А.Зіденберга, Я.Корнаї, Дж.Сакса, Д.Стігліца, С.Сутиріна, Л.Хоффманна, Д.Г.Черника та ін.

Більшість робіт названих економістів зорієнтовано на макроекономічних аспектах реалізації фіскальної політики. Детальнішого аналізу потребують питання регіонального податкового потенціалу, визначення оптимальних форм та інструментів розбудови регіональної фіскальної політики, дослідження концептуальних засад формування

фінансових ресурсів територіальних громад як основних напрямків вдосконалення роботи регіонального апарату бюджетно-податкового регулювання. Актуальність цієї проблеми та недостатній рівень її вивчення у вітчизняній економічній науці зумовили вибір теми дисертації, її мету, основні завдання, предмет та об'єкт дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною науково-дослідних робіт, що виконуються колективом кафедри "фінансів" Тернопільської академії народного господарства (ТАНГ) відповідно до комплексної планової теми наукових досліджень "Удосконалення фінансових відносин в умовах становлення економіки ринкового типу" (державний реєстраційний №0101U002355), а також складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри податків і фіскальної політики ТАНГ за комплексною темою "Фіскально-податкове адміністрування: прагматика, проблематика та перспективи розвитку" (державний реєстраційний № 0101U005699).

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Метою дисертаційної роботи є з'ясування теоретичних основ реалізації фіскальної політики на регіональному рівні, визначення прагматичних засад її впливу на соціально-економічний розвиток регіонів України та обґрунтування напрямків трансформації та розбудови регіонального фіскального інструментарію.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити теоретико-організаційні засади фіскальної політики як складової фінансово-економічної політики держави;
- розглянути виникнення фіскальної політики як науки та визначити концептуальні засади фіскальної політики на регіональному рівні;
- проаналізувати процес формування фінансових ресурсів адміністративно-територіальних одиниць;
- з'ясувати проблематику вирівнювання фінансового забезпечення регіонів;
- провести аналіз регіонального фіскального потенціалу та розробити механізм розбудови бюджетно-податкового регулювання розвитку регіонів;
- окреслити напрями вдосконалення регіонального фіскального інструментарію та пояснити його вплив на ієрархію механізму структурної перебудови територіального розвитку;
- змоделювати трендову залежність податкових надходжень на регіональному рівні в Україні та намітити перспективи трансформації фіскальної політики.

Об'єкт дисертаційного дослідження – фіскальна політика на регіональному рівні як інструмент для комплексного збалансування територіального розвитку в Україні.

Предметом дисертаційного дослідження є реалізація фіскальної політики України на регіональному рівні в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту в контексті фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Методи дисертаційної роботи. У дисертаційному дослідженні застосовано методологічний апарат економічної науки - метод наукової абстракції та системний підхід до вивчення прагматики та проблематики реалізації фіскальної політики на регіональному рівні. При постановці та розв'язуванні поставлених завдань застосувалися загальноприйняті методичні прийоми, зокрема методи аналізу, синтезу, аналогії, групування, методи статистичних та економіко-математичних розрахунків, динамічних порівнянь, графічно-табличний метод, історичний метод, методи економічного моделювання та інші прийоми. В процесі дослідження автором використані методи фундаментального аналізу (перший розділ); методи дослідження фактів, явищ і реалій існуючої практики (другий розділ); нормативно-прогнозний та регресійно-кореляційний метод постановки цілей і рекомендацій щодо їх досягнення (перший і третій розділи). Опрацьовано систему економічних законів та принципів, розроблених економічною теорією, законодавчі та нормативні акти, які регламентують фіскальну політику щодо фінансового забезпечення регіонального розвитку, матеріали Держкомстату України, Міністерства фінансів України, Державної податкової адміністрації, а також праці вітчизняних та зарубіжних економістів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в системному обґрунтуванні теоретико-методологічних засад функціонування фіскальної політики на регіональному рівні в Україні та розробці системи заходів практичного характеру щодо трансформації регіонального фіскального інструментарію. Основні наукові результати, які становлять особистий здобуток автора і виносяться на захист, полягають в наступному:

- уточнено та розмежовано в контексті регіональних аспектів соціально-економічне трактування фіскальної політики як системи фінансових заходів держави для регулювання доходів і видатків місцевих бюджетів;
- обґрунтовано категорійний поділ регіонів України за результатами відносного зростання доходів і видатків місцевих бюджетів, які припадають на одного жителя, що дозволило визначити вплив фіскальної політики на соціально-економічний розвиток регіонів у розрізі фінансового забезпечення делегованих і власних повноважень територіальних громад;
- визначено податковий потенціал як інтегровану систему показників фінансово-економічного розвитку регіонів і на основі цього обґрунтовано доцільність перегляду діючого порядку розподілу податків на регульовані та закріплені;
- розкрито механізм реалізації фіскальної політики на регіональному рівні через призму оптимізації системи формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, що дасть змогу вдосконалити структуру управління соціально-економічними процесами в регіонах;
- розроблено ієрархію заходів фіскального інструментарію для регіональної структурної перебудови бюджетно-податкового регулювання соціально-економічних процесів, що відбуваються на рівні регіону;

- вперше змодельовано трендові залежності податкових надходжень і на основі цього накреслено вектори трансформації фіскальної політики на регіональному рівні.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення бюджетно-податкової політики стосовно розвитку регіонального фінансового господарства. Методичні та практичні рекомендації можна використовувати для розробки законодавчих актів з фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Теоретично-організаційні принципи методології моделювання, формування та розподілу місцевих фінансових ресурсів були використані для розв'язання ряду фінансових проблем, які притаманні сучасному етапу розвитку економіки Тернопільщини, Івано-Франківщини та Буковини. Зокрема при формуванні обласного бюджету Тернопільської області на 2003 рік були використані окремі модельні прогностичні розрахунки та пропозиції, пов'язані із поступленням платежів у місцевий бюджет. Науково-практичні розробки та рекомендації дисертації використовуються структурними підрозділами облдержадміністрації при розробці програм соціально-економічного розвитку області та програмно-цільових документів (Висновок про впровадження результатів дисертаційного дослідження в Тернопільській обласній державній адміністрації № 01-3350/27-19 від 28.11.2003 р.). Результати наукових досліджень регіональної фіскальної політики, а зокрема модельні розрахунки, що були отримані при обґрунтуванні прогностичних поступлень місцевих податків та зборів, через структурну розбудову трендових залежностей у практичному застосуванні дали високий рівень апроксимації факту та прогнозу, а науково-практичні розробки та рекомендації дисертації використовуються структурними підрозділами обласної податкової адміністрації при розробці програм прогнозування податкових поступлень на регіональному рівні (Акт про впровадження результатів дослідження у ДПА в Тернопільській області № 030672 від 23.10.2003р.). Також результати наукових досліджень, зокрема методологія трендового прогнозування податкових надходжень до місцевих бюджетів, що визначають вплив податкових надходжень на загальний обсяг доходів, були частково враховані при підготовці проекту обласного бюджету Чернівецької області на 2004 рік (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в Чернівецькому фінансовому управлінні обласної державної адміністрації № 20-15 / 24 від 22.01.04). Матеріали дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Тернопільської академії народного господарства під час викладання таких курсів: "Податкова система", "Податковий менеджмент", "Податки і фіскальна політика" (довідка № 126-33/179 від 8 жовтня 2003 р.).

Особистий внесок здобувача.

Всі науково-практичні результати дисертаційного дослідження одержано здобувачем самостійно та оприлюднено у вигляді доповідей на наукових конференціях. Цифровий матеріал автору представлено Міністерством фінансів України, Державною

податковою службою України, Міністерством статистики. Усі інші результати отримані самостійно.

Апробація дисертаційної роботи

Основні теоретичні положення, результати та пропозиції дисертаційного дослідження прозвучали як доповіді на науково-практичних конференціях, зокрема Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції (Тернопіль, 1997); 5-й Міжнародній науково-практичній конференції “Фінанси України” (Дніпропетровськ, 15 травня 2001 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції на тему: “Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в Україні”, присвяченій 5-річчю заснування ЧПБ ТАНГ (Чортків, 2001); науково-практичній конференції за темою: “Україна в умовах ринкової трансформації економіки і сучасних форм господарювання” (Чортків 2002р); науково-практичній конференції за темою: “Історія розвитку України в 20-30 роках”, ЧПБ ТАНГ (Чортків, 2002); Міжнародній науковій конференції "Розвиток підприємницької діяльності на Україні: історія і сьогодення", присвяченій 10 - річчю створення Інституту економіки і підприємництва (м. Тернопіль, 2003); Міжнародній науково-практичній конференції " Розвиток соціально-економічних відносин в умовах трансформації економіки України", присвяченій 30-річчю інженерно-економічного факультету Технологічного університету Поділля (м. Хмельницький, 2003); науково-практичній конференції «Розвиток фінансової системи в стабілізації економіки регіонів» Хмельницького інституту бізнесу (м. Хмельницький, 2003); науково-практичній конференції "Фінансова система України: проблеми становлення та функціонування"; Міжнародній науковій конференції "Dinamical System Modeling and Stability Investigation" - "DSMSI-2001" Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка (м. Київ, 2003).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження підготовлено та опубліковано 11 статей. З них - 6 у фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій 2.6 друкованих аркуші.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел із 240 найменувань на 18 сторінках і 19 додатків, що займають 19 сторінок. Основний текст дисертаційної роботи викладено на 178 сторінках, що містять 29 таблиць, 16 рисунків, 4 діаграми.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі "Теоретично-організаційні основи фіскальної політики" досліджено теоретичну концептуалізацію фіскальної політики як складової державного регулювання розвитку регіонів.

Встановлено, що фінансово-економічна політика виступає важливим інструментом державного та регіонального регулювання економікою. Загальнодержавна й регіональна фіскальна політика є складовою і невід'ємною частиною соціально-

економічних та фінансових трансформацій, що здійснюються в Україні. Вона передбачає в контексті вирівнювання фінансового забезпечення розвитку територій поєднання діяльності центральних органів влади та органів місцевого самоврядування.

В роботі досліджено еволюційний процес фіскальної політики, починаючи з стародавнього світу і до реалій сьогодення, враховуючи при цьому основні економічні, політичні та соціальні перетворення. Генезис розвитку фіскальної політики охоплює як періоди централізації влади і відповідно податкових відносин, так і періоди розвитку місцевого самоврядування. Застосований в роботі системний підхід дозволив констатувати розуміння сутності фіскальної політики на рівні регіонів як цілісну сукупність податково-видаткових заходів, що мають подвійну природу та використовуються органами місцевого самоврядування з метою досягнення певних результатів в процесі виконання власних і делегованих повноважень. З іншого боку, ця понятійна дефініція представлена як відносини, що склалися між державою та суб'єктами економічної діяльності в процесі реалізації перерозподілу створеного (чи який буде створений у майбутньому) валового регіонального продукту шляхом застосування податково-видаткових заходів.

У дисертації ґрунтовно досліджуються науково-обґрунтовані особливості визначення ринкового середовища, в якому мають проводитися заходи регіональної фіскальної політики, що дозволить дійти справді до науково конкретних висновків як наслідків важливих фіскальних заходів по вдосконаленню питань регіонального бюджетно-податкового регулювання як гаранту фінансування пріоритетних загальнодержавних завдань, задоволення загальнонаціональних інтересів, підвищення рівня ділової активності підприємницьких структур, забезпечуючи при цьому автономію та фінансову незалежність регіонів..

Основні функції та завдання фіскальної політики в Україні на регіональному рівні було сконцентровано на забезпеченні економічної незалежності, здатності економіки регіону до саморозвитку. Тому всі рекомендації щодо ведення бюджетно-фінансового планування базувалися на системі таких показників: питомої ваги видатків на реалізацію власних повноважень, питомої ваги власних доходів, питомої ваги обов'язкових видатків, індексах концентрації податків, коефіцієнтів еластичності податкових надходжень, коефіцієнтів виконання податкових надходжень, структури податкових надходжень, питомої ваги субсидії та преференцій, що надаються з бюджетів. Це дозволить створити статистичну базу, трендовий аналіз, який став підґрунтям для науково-обґрунтованих напрямків прогнозованої регіональної структурної розбудови.

В процесі проведеного дослідження структури податкових надходжень на рівні регіону враховувались чинники та фактори, що впливають на еластичність попиту та пропозиції, перерозподіл податкового тягаря між виробниками й споживачами. В результаті було з'ясовано, що недостатня відпрацьованість теоретичних засад використання податкових важелів призводить на практиці до втрати ефективності фіскального

потенціалу, що є причиною незадовільних результатів економічних перетворень в регіонах.

Отож для того, щоб Україну визнали державою з високим рівнем розвитку серед країн-партнерів, необхідно мати відповідний стан розвитку стратегічно важливих галузей економіки як базису для розподільчих та перерозподільчих відносин в суспільстві. А цей процес неможливо забезпечити без встановлення належної взаємодії та ефективного функціонування економічних регіонів у державі, стимулювання їх подальшого розвитку, створення сприятливого середовища для розвитку конкретних промислово-виробничих комплексів та правових засад фінансової системи регіонів із відповідним науковим обґрунтуванням. У роботі деталізовано положення, що базуються на аналітичних розробках, зокрема висновках щодо шляхів подальшої оптимізації регіональної фіскальної політики, її змісту відповідно до вимог соціально-економічного розвитку регіонів. Розкриття сутності фіскальної політики та створення термінологічного фундаменту дослідження дозволило підсилити розуміння процесів, що відбуваються у національному виробництві, однозначно визначити заходи, необхідні для прискореного виходу з кризи, забезпечення стабільного економічного зростання у довгостроковому періоді.

Тому регіональну фіскальну політику слід розглядати не просто як об'єднання елементів регіональних бюджетів і місцевого оподаткування, а як систему заходів вдосконалення та розбудови регіонального апарату державних і місцевих фінансів через механізм реалізації бюджетно-податкового регулювання та стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

У другому розділі "Фінансові ресурси місцевого самоврядування: прагматизм формування та розподілу" на основі аналізу надходжень та розподілу фінансових ресурсів територіальних громад досліджено умови і фактори впливу даних явищ на динамічний процес формування доходної та видаткової частини місцевих бюджетів.

Важливою умовою функціонування місцевих фінансів є те, що основою формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування була і є економічна база певної адміністративно-територіальної одиниці та ефективність надходжень у місцеві бюджети.

При недофінансуванні видаткової частини доречним у дисертаційному дослідженні став розгляд середнього рівня доходів та видатків місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу наявного населення як по Тернопільській області, так і в цілому по Україні.

У роботі проаналізовано середній рівень доходів та видатків місцевих бюджетів України із розрахунку на одну особу наявного населення за 2001-2002 роки та розраховано відносну похибку зростання й спадання доходів і видатків, на основі чого здійснено умовний поділ регіонів на IV категорії, зокрема доходи позначено (α), а видатки

(β). Класифікація здійснюється за відносним рівнем зростання або спадання досліджуваних показників (див. табл.1).

Таблиця 1

Категорійний поділ регіонів за результатами відносного зростання доходів і видатків місцевих бюджетів, які припадають на 1 жителя регіонів України за 2000-2002 роки.

Категорія	Регіони	Похибка відносного зростання доходів (α)	Категорія	Регіони	Похибка відносного зростання видатків (β)
Iα	Волинська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Одеська, Полтавська	від 0,1 до 0,21	Iβ	Сумська	від 0,1 до 0,21
IIα	АРК, Вінницька, Дніпропетровська, Ів. Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, м. Севастополь	від 0,2 до 0,3	IIβ	Вінницька, Волинська, Житомирська, Запорізька, Одеська, Чернігівська, м. Севастополь	від 0,2 до 0,3
IIIα	Житомирська, Миколаївська, Рівненська, м. Київ	від 0,3 до 0,4	IIIβ	АРК, Донецька, Закарпатська, Ів. Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, м. Київ	від 0,3 до 0,4
IVα	—	від 0,4.....∞	IVβ	Дніпропетровська, Київська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Рівненська, Харківська	від 0,4.....∞

* Розраховано автором на основі даних Міністерства фінансів України.

Дані таблиці 1 щодо відносного зростання доходів і видатків зведених бюджетів, яке припадає на душу населення, свідчать, що найбільша питома вага відносного зростання припадає на IIα категорію, тобто помірного зростання доходів, яке коливається в межах 0,2 - 0,3 коефіцієнта відносної похибки зростання доходів на 1 жителя. Враховуючи класифікаційну категорію IVα, слід відмітити відсутність високого зростання доходів у регіонах. Найнижче зростання доходів місцевих бюджетів на одного жителя у порівняльному аспекті припадає на Iα категорію, до якої слід віднести Волинську,

Донецьку, Закарпатську, Запорізьку, Одеську та Полтавську області. Стосовно видатків місцевих бюджетів, які припадають на одну душу наявного населення, слід відмітити дещо іншу картину, оскільки бачимо процес збільшення відносного зростання видатків місцевих бюджетів майже по всіх регіонах України. Тільки у Сумській області відносна похибка зростання виражається у найнижчій категорії ($I\beta$), у якій рівень коливання складає від 0,1 до 0,2.

Значення α , β можуть бути ваговими коефіцієнтами при побудові економіко-математичної моделі формування регресійного рівняння фіскальних інструментів регіональної політики та здійснення процесу вирівнювання фінансового забезпечення регіонів.

У якості цілісної системи досліджено показники розвитку і зміцнення фінансової бази регіону, зокрема Тернопільської області, використовуючи показники наступних блоків.

В першому блоці розраховано бюджетне забезпечення соціальних процесів (структура бюджетних витрат і питома вага в них витрат на соціальні потреби; бюджетне забезпечення за видами соціальних витрат; порівняльна характеристика якості життя в регіоні й динаміка відповідних бюджетних витрат).

Коефіцієнт фінансової стійкості певного регіону ($K_{фсп}$) визначається за формулою:

$$K_{фсп} = B_{бз} / Z_{бз} , \quad (1)$$

де $B_{бз}$ - власна бюджетна забезпеченість, $Z_{бз}$ - загальна бюджетна забезпеченість.

За умов скорочення дотацій і субвенцій зі зведеного бюджету у роботі доцільним було знаходження індексу фінансової стійкості регіону ($I_{фсп}$) на основі розрахованих коефіцієнтів.

$$I_{фсп} = K_{фсп}(\text{фактичний}) / K_{фсп}(\text{плановий}), \quad (2)$$

де $K_{фсп}$ визначається із формули (1).

Темпи зміни цього індексу відбивають рівень динаміки (зростання чи зниження) фінансової стійкості регіону.

Другий блок пов'язаний із питанням розвитку економічної бази зміцнення фінансової стійкості територіальних одиниць, що ґрунтується на аналізі фінансової бази регіону і визначенні величини його фінансової підтримки. Для цього запропоновано використання показників загальної бюджетної забезпеченості в цілому з урахуванням усіх джерел доходів регіону й показника власної бюджетної забезпеченості, тобто рівня її покриття власними доходами і фінансовими джерелами, які формуються на території регіону.

Блок третій в роботі базується на оцінці дієвості фіскального потенціалу в регіоні, до якої необхідно застосовувати систему показників податкової ефективності. До них належать: рівень оподатковування по галузях, сферах діяльності й підприємствах; питома вага податкових платежів у доходах місцевих бюджетів; коефіцієнт зворотності податкових платежів; коефіцієнт фінансової залежності, їхня динаміка по регіону; показники податкового стимулювання розвитку виробництва й підприємництва; показник динаміки структури місцевих і загальнодержавних податків у балансовому підсум-

ку доходної частини місцевих бюджетів; показники фінансово-податкового менеджменту; коефіцієнт ефективності роботи податкових служб та результативності скорочення податкової заборгованості тощо.

Розрахунок індексу потенційних податкових надходжень по Тернопільській області за 2001-2002 роки показав, що податкові зобов'язання даного регіону були на низькому рівні протягом зазначених років, але за 2002 рік цей показник знизився ще на 49 % у порівнянні з 2001 роком. На основі даного індексу потенційних податкових надходжень у роботі розраховано обернено пропорційний показник, тобто коефіцієнт резерву збільшення податкових надходжень по Тернопільській області за 2001 – 2002 роки. Із проведених розрахунків одержали, що коефіцієнт резерву збільшився у 2002 році майже у два рази, а це означає, що на таку ж величину потенційно можуть збільшуватися податкові надходження в Тернопільській області при сумлінній сплаті податків за умов зменшення недоїмки та пільг.

Отож, основною проблемою бюджетно-податкової політики в Україні є розвиток регіонального податкового потенціалу на основі перетворення бюджетно-фінансових відносин у могутній стимулюючий імпульс економічного розвитку.

Важливим напрямом дослідження стали проблеми вирівнювання фінансового забезпечення регіонів.

До числа ключових напрямків вдосконалення процесів формування доходів місцевих бюджетів у даний час прийнято відносити необхідність підвищення частки місцевих бюджетів у зведеному бюджеті країни, а також поширення нових процедур міжбюджетних відносин до рівня міст республіканського й обласного значення й бюджетів районів.

Із проведеного аналізу темпів росту доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів за 1998-2003 роки як по Україні, так і в розрізі регіонів, слід відмітити, в середньому, тенденцію зростання доходів по регіонах, а в цілому по Україні бачимо незначний спад, а саме:

$$\begin{aligned} \frac{\Delta d_{1999}}{\Delta d_{2000}} &= \frac{5159.5}{7286.9} \cdot 100\% = 141\% & \frac{\Delta d_{1999}}{\Delta d_{2001}} &= \frac{4487}{5159.5} \cdot 100\% = 115\% \\ \frac{\Delta d_{2000}}{\Delta d_{2001}} &= \frac{7286.9}{13583.24} \cdot 100\% = 137\% & \frac{\Delta d_{2001}}{\Delta d_{2002}} &= \frac{5159.5}{10022.4} \cdot 100\% = 114\% \\ \frac{\Delta d_{2001}}{\Delta d_{2003}} &= \frac{13583.24}{11403.2} \cdot 100\% = 119\% \end{aligned} \quad (3)$$

де Δd – відносне відхилення доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів по Україні.

Обґрунтовано необхідність поступового реформування бюджетної системи у комплексі з елементами бюджетної децентралізації. Вона включає розробку системи стратегічного планування бюджету та фінансового вирівнювання, а також формування бюджетних відносин між різними рівнями бюджетної системи, наприклад, шляхом здійснення розрахунків трансфертів вирівнювання обсягів місцевих бюджетів в розрізі областей та України в цілому на 2003 рік, визначивши при цьому рівень дотації вирівнювання суми коштів, що передаються до державного бюджету, додаткову дотацію на

вирівнювання диспропорцій нерівномірності і мережі бюджетних установ, додаткову дотацію на стимулювання приросту податкоспроможності місцевих бюджетів.

Теоретично обґрунтовано практичну реалізацію фінансового потенціалу регіонів, найбільш істотною частиною якого є податковий потенціал. Тобто із фіскальних позицій визначено потребу переходу на позиції стимулювання реального сектора економіки з метою одержання приросту фінансових ресурсів. Оскільки податкова підсистема залишається основною економічною структурою, що з одного боку формує державні фінанси, необхідні для бюджетного вирівнювання та самофінансування територій, а з іншого – забезпечує сталий розвиток економіки регіонів. Тому основними завданнями динаміки зростання фінансових ресурсів регіонів має стати запровадження механізмів стимулювання соціального та економічного розвитку депресивних територій.

У третьому розділі "Трансформація та напрямки розбудови регіональної фіскальної політики" розглядаються напрями трансформації та розбудови фіскальної політики як комплексної системи загальноприйнятих науково-методологічних фіскальних прийомів, які забезпечують комплексно-ефективне функціонування бюджетно-податкового механізму на регіональному рівні.

Важливою проблемою в Україні вважається розподіл податкових надходжень між центром і регіонами, тому потрібна сильна регіональна соціально-економічна політика.

В роботі відстежено релятивний характер державного та регіонального фіскального інструментарію, який повинен реалізуватися через систему класів, яка дає змогу абсолютизувати відносність структурного розвитку регіональної фіскальної політики, включаючи в себе основні напрями розвитку всіх без винятку регіонів країни.

У ситуації, яка склалася на даний момент, нагальною потребою є не просто проведення реформи податкової політики в цілому, але й розробка заходів щодо вдосконалення податкового регулювання економічних процесів на регіональному рівні, посилення стимулюючого характеру податків із метою стимулювання розвитку міжрегіональних господарських зв'язків, трансрегіональних корпорацій та підрозділів, структурної перебудови, широкого розвитку дрібнотоварного виробництва.

В дисертації досліджено процес розбудови регіонального апарату податкової політики, який дасть змогу податковій службі виконувати свої функції як на макро-, так і на мікрорівнях у теоретичному й організаційно-територіальному аспектах.

У роботі окреслено пріоритетні напрями розбудови фіскального інструментарію, а саме: застосування концептуального підходу до системи оподаткування, що дасть змогу підприємствам відновити виробництво, забезпечити власний розвиток та поповнення дохідної частини місцевих бюджетів; практична реалізація фіскальних інструментів, що в свою чергу виконуватимуть стимулюючу роль податкових регуляторів; вдосконалення організаційних засад фіскального регулювання розвитку виробничої сфери для скорочення розмірів тіньової економіки.

Отже, напрями вдосконалення системи регіонального фіскального інструментарію безпосередньо пов'язані з науково обґрунтованою його структуризацією. Цей зв'я-

зок сприятиме підвищенню ефективності регіональної фіскальної політики, стимулюватиме соціально-економічний розвиток усіх регіонів з урахуванням їх потенційних можливостей, зокрема податкоспроможності.

Важливим результатом роботи є розробка стратегії розбудови бюджетно-податкового регулювання регіонів, що базується на: стимулюванні підприємництва в реальному секторі регіональної економіки; поживленні процесу кредитування шляхом збільшення обсягів рефінансування і регулювання структури кредитного портфеля комерційних банків; залученні коштів населення в банківську систему шляхом запровадження механізмів державних позик і гарантування банківських вкладів; радикальному реформуванню податкової системи у напрямі зміщення акцентів на фіксовані податки і забезпечення її максимальної прозорості для підприємств.

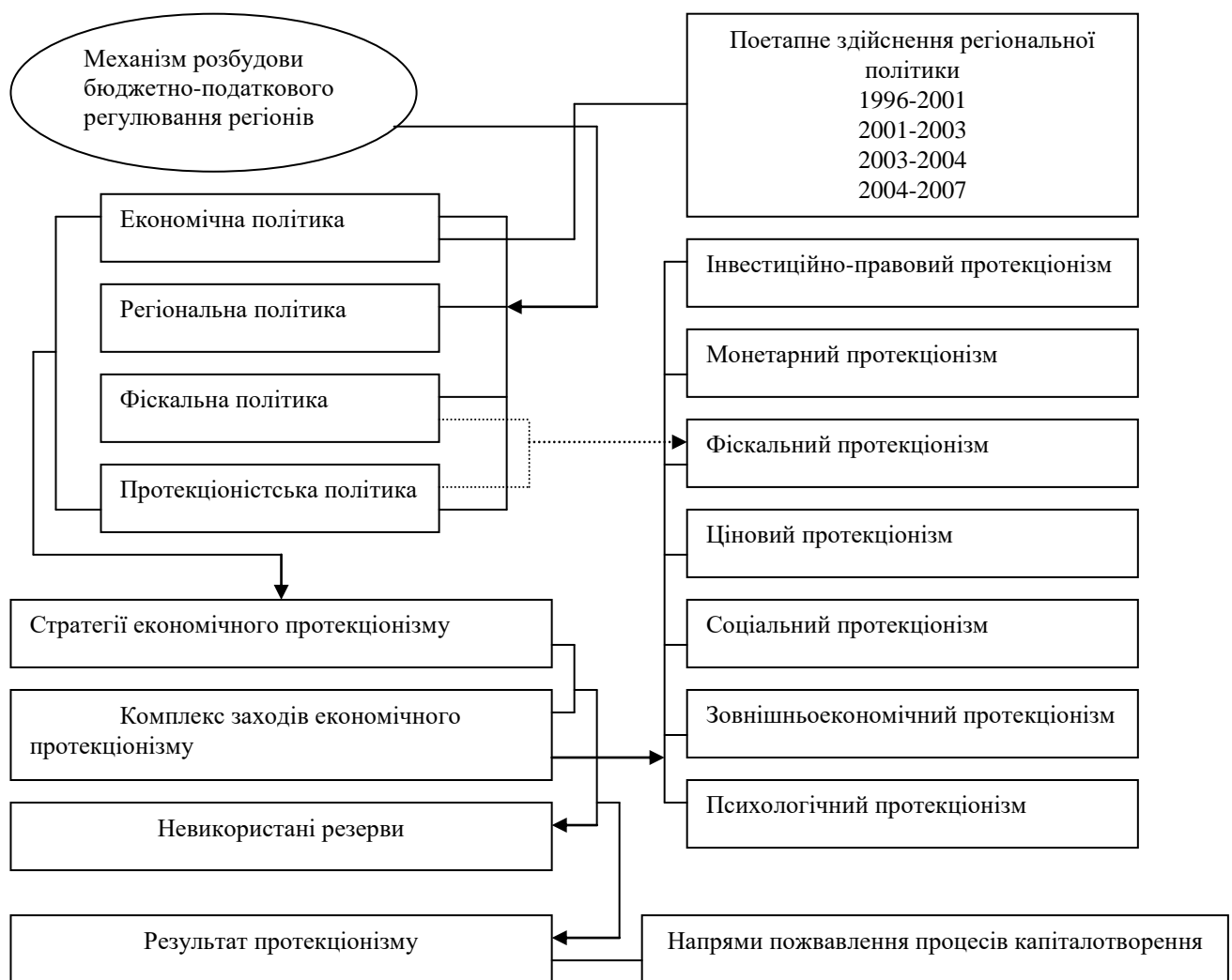

Рисунок 1. Стратегія розбудови бюджетно-податкового регулювання регіонів.

*Побудовано автором самостійно.

Запропоновано систему поетапних заходів регіональної політики щодо фінансового забезпечення ефективного функціонування механізму бюджетно-податкового регулювання регіонів.

На основі емпіричного аналізу надходжень податків і податкових платежів у місцеві бюджети в роботі побудовано економіко-математичну модель, яка поділяється на дві категорії: про минулий розвиток і сучасний стан об'єктів (економічні спостереження і їхня обробка) і про майбутнє прогнозування розвитку об'єктів, що включає дані про очікувані зміни їхніх внутрішніх параметрів і зовнішніх умов (прогнози). Друга категорія інформації є результатом самостійних досліджень автора, що виконувалася за допомогою економіко-математичного моделювання.

Прогнозування податкових надходжень у державній і місцеві бюджети виконує роль інструменту пізнання і передбачення об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на обсяги надходжень податків у їх конкретній кількісно-визначеній формі. Податкові надходження у прогнозному аспекті мають ймовірнісний характер, незважаючи на те, що при їх розробці враховуються реальні економічні умови і процеси, а підґрунтям прогнозу є комплексні програми економічного і соціального розвитку країни і конкретного регіону, оскільки ризик недовиконання є невід'ємною частиною будь-якого прогнозування.

Вперше проведено трендовий аналіз податкових надходжень, при якому були отримані такі результати: процеси мають нестационарний характер і значну сезонну мінливість; для всіх випадків (регіонів) середні характеристики надходжень мають зростаючу залежність від часу; ризик податкових надходжень і відповідна ймовірність помилок при прогнозі зростають для регіонів з більшим рівнем надходжень.

Оскільки надзвичайно важливе значення мають не тільки прогнозні значення надходжень за весь наступний рік, але також його щомісячні значення, була проаналізована сезонна мінливість фіскального процесу методом сезонної декомпозиції.

Отримання сезонних індексів у рамках мультиплікативної моделі дозволяє при наявності визначеного тренду знайти прогнозні величини податкових надходжень за окремі місяці. Застосування прогнозної методики для прогнозу має сенс лише за відсутності суттєвих зрушень податкового законодавства та різких змін макроекономічних показників, що відповідає прогнозованим показникам розвитку економіки України на 2004 рік.

На основі регресійно-кореляційного методу для кожного із регіонів побудовано рівняння трендових залежностей податкових надходжень до місцевих бюджетів та знайдено коефіцієнт кореляції. Зазначимо, що коефіцієнт кореляції визначається за формулою:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n ((x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y}))^2}} . \quad (4)$$

У формулі використані такі позначення:

r – коефіцієнт кореляції;

n – кількість досліджуваних пар факторів та показників;

x_i, y_i – випадкові величини, де x_i – фактори математичної моделі, y_i – показники;

\bar{x}, \bar{y} – відповідні їм середні значення;

Коефіцієнт кореляції характеризує ступінь щільності залежності між випадковими величинами x та y і змінюється у межах від -1 до $+1$, причому, якщо між випадковими величинами x та y існує пряма залежність, то $r > 0$, а якщо зворотна, то $r < 0$. У роботі побудова моделі спирається на знаходження величини вибіркового коефіцієнта детермінації R податкових надходжень, який дорівнює квадрату коефіцієнта кореляції. При цьому використовується наступна властивість цього коефіцієнта: чим ближче спостережувані значення наближаються до лінії регресії, тим ближче значення R до одиниці і навпаки, тим ближче R до нуля. Розглянемо процес побудови на прикладі Тернопільської області. Як видно, з усіх представлених трендових залежностей найбільша величина R відповідає поліноміальній залежності із рівнянням $Y = -76.645x^2 + 1811.7x - 3840.6$, $R = 0.9602$, де Y – функція прогнозних величин, x – аргумент, який визначає вид функціональної залежності, R – коефіцієнт апроксимації.

Проведено порівняльний аналіз прогнозних і фактичних надходжень місцевих податків і зборів у Україні та в розрізі областей станом на 2002 рік і розраховано на цій основі коефіцієнт ризику прогнозування поступлень зробленого з похибкою до 2 відсотків сумарного значення по Україні. Та, незважаючи на такий низький рівень ризику в загальному, вилка ризикових розходжень по регіонах становить 0,6% мінімальне - Вінницька область та 59% - Черкаська область. Зрозуміло, що виходячи із методу статистичної обробки даних, відкинувши максимальне та мінімальне значення, можна цілком стверджувати, що прогноз складено із рівнем допустимого ризику 5%, що є більш ніж достатнім показником похибки прогнозованих значень.

Важливим етапом у дисертаційній роботі стало дослідження процесу трансформації регіональної фіскальної політики, що виступає через призму реалізації вдосконалення бюджетно-податкового механізму на центральному та місцевому рівнях, враховуючи при цьому підходи, умови та методи регіональних аспектів, економічної, фіскальної, психологічної та протекціоністської політик.

Розробка економіко-математичного моделювання слугує фундаментальною базою для вдосконалення фіскальних процесів на регіональному рівні, забезпечуючи при цьому об'єктивність відображення закономірностей, кількісних зв'язків, динаміку фіскальних процесів з метою прогнозування, аналізу взаємного впливу факторів та прийняття оптимальних рішень щодо планування, розподілу та перерозподілу місцевих фінансових ресурсів.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретико-методологічних засад фіскальної політики на регіональному рівні та практичних аспектів її реалізації в Україні дозволило зробити ряд висновків, узагальнень та рекомендацій.

1. Фіскальну політику на регіональному рівні слід розглядати як об'єднання елементів, напрямків і важелів формування та розподілу фінансових ресурсів місцевого самоврядування через механізм реалізації бюджетно-податкового регулювання. Тому в регіональній фіскальній політиці держави треба враховувати специфічні особливості розвитку кожного регіону, історичних та інших умов їхнього формування, сприяти сталості розвитку адміністративно-територіальних одиниць, основними завданнями де є забезпечення економічної незалежності територій, здатності регіональної економіки до саморозвитку. І в цьому виникає загальна потреба організації моніторингу важелів, які характеризують сталість розвитку економіки регіонів. Регіональні важелі – система сукупності кількісних та якісних показників, які засвідчують перманентний та ретроспективний вплив різноманітних факторів на соціально-економічну стабільність регіону. Механізм реалізації регіональної фіскальної політики потребує економічно-правового впровадження як на державному, так і на регіональному рівнях, враховуючи при цьому централізоване та регіональне прогнозування, планування та програмування соціально-економічних процесів.
2. Планування доходів бюджетів усіх рівнів базується на прогнозних макроекономічних показниках та структурі надходжень попередніх років, тому нагальною необхідністю є впорядкування податкових преференцій в контексті розширення бази оподаткування, спрощення порядку справляння податків та забезпечення прозорості податкової системи.
3. Розвиток фіскальних відносин на регіональному рівні повинні мати таке спрямування, при якому створювались би необхідні умови і ресурси як для соціально-економічної стабільності й розвитку суспільства в цілому, так і конкретного регіону, при збереженні цілісності, єдності та об'єктивності фінансової системи, включаючи валютну, бюджетну, грошову, кредитну, податкову та фіскальну системи.
4. Фіскальна політика на регіональному рівні повинна стати дійовим засобом фінансово-економічної стабілізації й переходу до економічного зростання. З цією метою необхідно оцінювати дієвість фіскального потенціалу в регіоні, застосовуючи систему показників податкової ефективності: рівень податкового навантаження по галузях, сферах діяльності й підприємствах; питому вагу податкових платежів у доходах місцевих бюджетів; коефіцієнт зворотності податкових платежів, розмір фінансової залежності, їхня динаміка по регіону; показники податкового стимулювання розвитку виробництва й підприємництва; показники фінансово-податкового менеджменту; коефіцієнт ефективності роботи податкових служб та результативності скорочення податкової заборгованості тощо.

5. Основні аспекти фіскальної політики щодо проблеми вирівнювання фінансового забезпечення регіонів знаходяться в стані економічних дискусій, тому слід запровадити механізм ефективності функціонування державного бюджету та міжбюджетних відносин, враховуючи позиції стимулювання реального сектора економіки з метою одержання приросту фінансових ресурсів.
6. Трансформація регіональної фіскальної політики повинна базуватися на ефективному прогнозуванні податкових надходжень, провідною ідеєю якого виступає економетричне моделювання, яке полягає в тому, що використовуючи статистичні дані й застосовуючи до них методи регресійно-кореляційного аналізу будується модель, яка встановлює кількісну закономірність поведінки оптимального рівня доходу. Одержані результати поширюються на прогнозний період і використовуються для екстраполяції прогнозного значення на основі розрахунку коефіцієнта детермінації.
7. Реформування фіскального механізму на центральному і місцевому рівнях необхідно здійснювати шляхом установа стабільних ставок податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів, враховувати пропозиції щодо розширення прав органів місцевого самоврядування, вдосконалити систему формування доходів місцевих бюджетів. З цією метою необхідно: запровадити майнове оподаткування, перевести плату за землю та податок з власників транспортних засобів в ранг місцевих.
8. Для проведення реформи бюджетно-податкової політики необхідністю є розробка ієрархії заходів по вдосконаленню податкового регулювання економічних процесів на регіональному рівні, посилення стимулюючого характеру податків із метою врегулювання міжрегіональних господарських зв'язків, діяльності трансрегіональних корпорацій і підрозділів, структурної перебудови бюджетно-податкового регулювання, широкого розвитку дрібнотоварного виробництва. Тому виконання всіх вищезгаданих питань стане можливим тільки в тому випадку, коли держава передбачить систему заходів фіскального інструментарію, а саме: підтримка вітчизняного товаровиробника; покращення інвестиційного клімату в регіоні, забезпечення ефективності використання позабюджетних коштів на основі залучення як вітчизняного, так і зарубіжного приватного капіталу, створення спеціальних фондів для фінансування регіональних програм на основі як прямого, так і змішаного інвестування; застосування методики диференційованого підходу до територіально-галузевого поділу щодо оподаткування регіонів, галузей і виробництв з урахуванням їхнього фінансово-економічного становища та рівня податкостроможності регіону, підвищення ефективності фіскального інструментарію, вдосконалення міжбюджетних відносин та забезпечення на цій основі збалансування державного та місцевих бюджетів; підвищення ролі місцевого оподаткування завдяки його важливості у розв'язанні багатьох завдань соціально-економічного розвитку.

9. Фіскальна політика в Україні на регіональному рівні потребує стратегічної розбудови, тобто, з одного боку, виходячи із загальнодержавних інтересів, повинна здійснюватися чітко відпрацьована в законодавчому плані практична діяльність держави в усіх регіонах, а з іншого – кожен регіон має право проводити соціально-економічну політику з урахуванням своїх внутрішніх інтересів, виходячи з потреби реалізації тих чи інших місцевих цілей і завдань, наявності відповідних регіональних ресурсів. Тому оптимальне поєднання діяльності держави й окремих адміністративно-територіальних одиниць, забезпечить вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів, зростання ефективності територіального поділу праці, раціональне використання ресурсів, їх ефективну регіональну інтеграцію та активну участь у зовнішніх ринках.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ *У наукових фахових виданнях:*

1. Опихана Н.Є. Вплив фіскальної політики на розвиток малого приватного підприємництва в Україні. // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Вип.6.– Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – С. 252-256. (0,34 д.а.).
2. Опихана Н.Є. Оцінка формування фінансових ресурсів та проблеми фінансового вирівнювання регіонів // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. Випуск 12.–Тернопіль: Видавництво "Економічна думка", 2003. – С. 62-65. (0,27 д.а.).
3. Опихана Н.Є. Податкова політика у процесі трансформаційних аспектів регіонів // Вісник технологічного університету Поділля. Т.2, №2.– Хмельницький: ПП Ковальський, 2003. – С. 108-111. (0,29 д.а.).
4. Опихана Н.Є. Проблематичні аспекти регіональної фіскальної політики в Україні // Збірник наукових праць кафедри управління трудовими ресурсами і розміщення продуктивних сил ТАНГ. Випуск 7.–Тернопіль: Видавництво "Економічна думка", 2002.–С. 49-51. (0,19 д.а.).
5. Опихана Н.Є. Проблеми реформування доходної частини місцевих бюджетів // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2000.– № 9.– С. 171-174. (0,28 д.а.).
6. Опихана Н.Є. Податкова політика у процесі трансформації // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного Університету ім. Гнатюка. Тернопіль: Серія " Економіка", – 2002.– №13.– С. 46-53. (0,35 д.а.).

В інших виданнях

1. Опихана Н.Є., Крисоватий А.І. Проблематичні аспекти справляння місцевих податків і зборів.// Економіка молоді держави: Збірник тез виступів всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. – ТАНГ, Рада молодих вчених.– Тернопіль: СМП "Мережа", 1997 – С. 59-60. (0,04 д.а.).
2. Опихана Н.Є. Доходна база місцевих бюджетів: проблеми та шляхи їх подолання. // Наукові записки по матеріалах всеукраїнської науково-практичної конфе-

- ренції на тему: “Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в Україні” присвяченої 5-річчю заснування ЧПБ, ТАНГ. – Чортків:– 2001.–С. 21-23. (0,15 д.а.).
3. Опихана Н.Є. Математичне моделювання надходжень місцевих податків та зборів // Вісник Київського національного університету ім.Т.Г. Шевченка / Dinamical sistem modeling and stability investigation, thesis of conference reports.:К.– 2003.– С. 223. (0,06 д.а.).
 4. Опихана Н.Є. Теоретичні аспекти фіскальної політики в Україні // Науково–практична конференція за темою: “Україна в умовах ринкової трансформації економіки і сучасних форм господарювання”.– Чортків: – 2002.– С.8-10. (0,32 д.а.).
 5. Опихана Н.Є. Проблеми вирівнювання фінансового забезпечення регіонів // Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період. (Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 15.05.2003 р. у Хмельницькому інституті бізнесу). Хмельницький: НПВ "Еврика" ТОВ, 2003.– С. 99-103. (0,31 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Кульчицька Н.Є. Фіскальна політика України на регіональному рівні.– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. Тернопільська академія народного господарства, Тернопіль – 2004.

У дисертації досліджено актуальні проблеми та науково-методичні аспекти розвитку регіональної фіскальної політики в Україні. В роботі теоретично обґрунтовано поняття та генезис фіскальної політики в Україні через призму концептуальних засад регіонального розвитку. Запропоновано умови та фактори формування та розподілу фінансових ресурсів місцевого самоврядування в цілому по Україні та в розрізі адміністративно-територіальних одиниць. Обґрунтовано проблеми фінансового вирівнювання регіонів та розроблено шляхи їх вирішення. Розраховано показники регіонального фіскального потенціалу з метою збалансованості рівня бюджетної забезпеченості регіонів і муніципальних утворень.

Окреслено напрями трансформації та розбудови регіональної фіскальної політики, враховуючи при цьому вплив регіонального фіскального інструментарію на ієрархію заходів територіального розвитку. Вдосконалено механізм структурної перебудови бюджетно-податкового регулювання на центральному та місцевому рівнях, враховуючи при цьому підходи, умови та методи регіональної, економічної, фіскальної, психологічної та протекціоністської політик. Розглянута модель прогнозування місцевих податків та зборів, яка може бути базою для аналогічного прогнозу інших платежів, які поступають у місцеві бюджети, і яка забезпечить високу ефективність прогнозування в розвитку регіональної фіскальної політики, а розгалужене застосування її складових сприятиме виявленню закономірностей, зв'язку та динаміки реальних фінансово-економічних явищ у фіскальному середовищі регіону.

Ключові слова: фіскальна політика на регіональному рівні, податковий потенці-

ал, фiскальний iнструментарiй, iєрархiя структурної перебудови рeгiонального розвитку, фiскальний протекцiонiзм, трендовi залежностi прогнозування податкових поступлень.

АННОТАЦИЯ

Кульчицка Н.Э. Фискальная политика Украины на региональном уровне.– Рукопись.

Диссертация на получение научной степени кандидата экономических наук за специальностью 08.04.01 – финансы, денежное обращение и кредит. Тернопольская академия народного хозяйства, Тернополь – 2004.

В диссертации исследованы актуальные проблемы и научно-методические аспекты развития региональной фискальной политики в Украине. В работе теоретически обосновано понятие и генезис фискальной политики в Украине через призму концептуальных основ регионального развития. Предложено условия и факторы формирования и распределения финансовых ресурсов местного самоуправления в целом по Украине и в разрезе административно-территориальных единиц. Обосновано проблемы финансового выравнивания регионов и разработаны пути их решения. Рассчитаны показатели регионального фискального потенциала с целью сбалансированности уровня бюджетной обеспеченности регионов и муниципальных образований.

Установлено направления трансформации и развития региональной фискальной политики, учитывая при этом влияние регионального фискального инструментария на иерархию мероприятий территориального развития. Усовершенствован механизм структурной перестройки бюджетно-налогового регулирования на центральном и местном уровнях, учитывая при этом подходы, условия и методы региональной, экономической, фискальной, психологической и протекционистской политик. Рассмотрено модель прогнозирования местных налогов и сборов, которая может быть базой для аналогичного прогноза вторых платежей, которые поступают в местные бюджеты, и которая обеспечит высокую эффективность прогнозирования в развитии региональной фискальной политики, а разветвленное применение ее составных будет оказывать содействие выявлению закономерностей, связи и динамики реальных финансово-экономических представлений в фискальной среде региона.

В работе сделано уточнение в контексте региональных аспектов социально-экономической трактовки фискальной политики как системы финансовых мероприятий государства для регулирования доходов и расходов местных бюджетов, обосновано деление регионов Украины по результатам относительного возрастания доходов и расходов местных бюджетов, которые приходятся на одного жителя, что разрешило определить влияние фискальной политики на социально-экономическое развитие регионов в разрезе финансового обеспечения делегированных и собственных полномочий территориальных общин. Кроме того, дано определение налогового потенциала как интегрированной системы показателей финансово-экономического развития регионов и на основе этого обоснована целесообразность просмотра действующего порядка распределения налогов на регулируемые и закрепленные.

Разработана иерархия мероприятий фискального инструментария для региональной структурной перестройки бюджетно-налогового регулирования социально-экономических процессов, которые происходят на уровне регионов. А также впервые смоделированы трендовые зависимости налоговых поступлений, и на основе этого начерчены векторы трансформации фискальной политики на региональном уровне.

Ключевые слова: фискальная политика на региональном уровне, налоговый потенциал, фискальный инструментарий, иерархия структурной перестройки регионального развития, фискальный протекционизм, трендовые зависимости прогнозирование налоговых платежей.

SUMMARY

KVLCHYTSKA N.Ye. "Fiscal Policy of Ukraine on the Regional Level." - Manuscript.

The thesis for taking the scientific degree of the Candidate of Science in Economics majoring in "Finances, Money Circulation and Credit" designated as 08.04.01." Ternopil Academy of National Economy. City of Ternopil, 2004.

The thesis deals with the study of topical issues and scientific methodic and systematic aspects of development of regional fiscal policy in Ukraine. The research essay comprises the theoretically proven concept and origin of the fiscal policy in Ukraine regarding it through the conceptual principles of regional development. The suggestions have been made concerning the conditions and elements of creation and distribution of financial resources of local government in Ukraine as a whole and administrative-territorial units in particular. A relevant reasoning is given to the problems of financial regulation of regions and ways of managing and working them out are duly elaborated. Factors of regional fiscal potential are calculated and determined to regulate the level of budget security for regions and municipal formations units. The trends of transformation and development of regional fiscal policy are considered with regard to the influence of regional fiscal implements on the range of measures of territorial development. Mechanism of structural reconstruction of budget-and-tax regulation on the central national and local levels taking into account the approaches, terms and methods of regional, economic, fiscal, psychological and protectionist policies.

The pattern of forecasting the local taxes and duties under consideration may serve as a foundation for a similar forecasting of other payments incoming into local budgets, and high is to ensure a high efficiency of forecasting the development of regional fiscal policy, and an extensive use of its components will facilitate the finding out the principles, relations and process of actual financial-and-economic incidents in the fiscal environment of the region.

The key words: *fiscal policy on the regional level; tax potential; fiscal implements; arrangement of structural reconstruction of regional development; fiscal protectionism; trend dependencies of forecasting the tax revenues.*